

הלכות מגילה פרק א

פתיחה

הקדמות להלכות מגילה

הקדמה למשנה תורה: המצוות מדרבנן

סיכום מנין המצוות ומצוות דרבנן

א. סיכום מנין המצוות ופרטיהם. וגם יש מצוות דרבנן ופרטים להם

אלו הם שש מאות ושלוש עשרה מצוות שנאמרו לו למשה בסיני, הן וכללותיהן ופרטותיהן ודקדוקיהן.

וכל אותן הכללות והפרטות והדקדוקין והביאורין של כל מצוה ומצוה, היא "תורה שבעל פה" שקיבלו בית דין מפי בית דין.

ויש מצוות אחרות שנתחדשו אחר מתן תורה, וקבעו אותן נביאים וחכמים, ופשטו בכל ישראל, כגון מקרא מגילה, ונר חנוכה, ותענית תשעה באב, וידיים, ועירובין. ויש לכל מצוה מאלו פירושין ודקדוקין, והכל יתבאר בחיבור זה:

ב. מצוה לקבל ולשמור מצות דרבנן. לא תוסף הוא שלא יוסיף על תרי"ג

כל אלו המצוות שנתחדשו חייבין אנו לקבלם ולשמרם, שנאמר "לא תסור (מכל) [מן] הדבר" וכו' (דברים י"ז:א), ואינם תוספת על מצוות התורה.

ועל מה הזהירה תורה "לא תוסף" (דברים י"ג) "ולא תגרע" (דברים י"ג) ? שלא
יהיה נביא רשאי לחדש דבר ולומר שהקב"ה ציוהו במצוה זו להוסיפה
למצוות התורה, או לחסר אחת מאלו השש מאות ושלוש עשרה מצוות:

ג. דרך תקנה הוראה וגזירה אינה תוספת

אבל אם הוסיפו בית דין עם נביא שיהיה באותו הזמן מצוה דרך תקנה, או
דרך הוראה, או דרך גזירה, אין זו תוספת, שהרי לא אמרו שהקב"ה ציוה
לעשות עירוב, או לקרות המגילה בעונתה, ואילו אמרו כן היו מוסיפין על
התורה:

ד. דוגמא לתקנה דרבנן ממצוות מקרא מגילה

אלא כך אנו אומרים, שהנביאים עם בית דין תיקנו וציוו לקראות המגילה
בעונתה, כדי להזכיר שבחיו של הקב"ה ותשועות שעשה לנו, והיה קרוב
לשוענו, כדי לברכו ולהללו, וכדי להודיע לדורות הבאים שאמת מה
שהבטיחנו בתורה "כי מי גוי גדול אשר לו אלהים קרובים אליו כי"י אלהינו
בכל קראנו אליו" (דברים ד':).

ועל דרך זו היא כל מצוה ומצוה שהיא מדברי סופרים, בין עשה בין לא
תעשה:

הקדמה לספר זמנים

בשם י"י אל עולם

"נחלתי עדותיך לעולם כי ששון לבי המה" (תהלים קי"ט:ק"א)

ספר שלישי והוא ספר זמנים

הלכותיו עשר, וזה הוא סידורן....

הלכות מגילה וחנוכה....

הלכות מגילה וחנוכה

יש בכללן שתי מצוות מדברי סופרים, ואינן מן המניין.

הקדמת הלכות מגילה וחנוכה

הלכות מגילה וחנוכה

יש בכללן שתי מצוות עשה מדברי סופרים, ואינן מן המניין.

וביאור שתי מצוות אלו בפרקים אלו.

פרק א

עיקר מצוות מקרא מגילה

המצווה

א.

קריאת המגילה בזמנה מצות עשה מדברי סופרים, והדברים ידועים שהיא תקנת נביאים.

החייבים

והכל חייבין בקריאתה,

נשים

אנשים ונשים

גרים

וגרים ועבדים משוחררים.

קטנים

ומחנכין את הקטנים לקרותה.

דחיית שאר המצוות

עבודה

ואפילו כהנים בעבודתן - מבטלין עבודתן ובאין לשמוע מקרא מגילה.

תלמוד תורה

וכן, מבטלין תלמוד תורה למקרא מגילה, קל וחומר לשאר המצוות של תורה, כולן נדחין מפני מקרא מגילה.

מת מצוה

ואין לך דבר שנדחה מקרא מגילה מפניו, חוץ ממת שאין לו קוברים, שהפוגע בו קוברו תחילה ואחר כך קורא:

השומע מן הקורא

ב.

אחד הקורא ואחד השומע מן הקורא יצא ידי חובתו.

שומיעה מפי החייב

והוא שישמע ממנו שהוא חייב בקריאתה.

לפיכך אם היה הקורא קטן או שוטה - השומע ממנו לא יצא:

דיני קריאתה

ג.

מצוה לקרות את כולה.

ומצוה לקרותה בלילה וביום.

וכל הלילה כשר לקריאת הלילה, וכל היום כשר לקריאת היום.

ברכה

ומברך קודם קריאתה בלילה שלש ברכות -

ברוך אתה י"י אלהינו מלך העולם אשר קידשנו במצוותיו וציונו על
מקרא מגילה.

ברוך אתה י"י אלהינו מלך העולם שעשה ניסים לאבותינו בימים ההם
בזמן הזה.

ברוך אתה י"י אלהינו מלך העולם שהחיינו וקיימנו והגיענו לזמן הזה.
וביום אינו חוזר ומברך שהחיינו.

ומקום שנהגו לברך אחריה מברך -

ברוך אתה י"י אלהינו מלך העולם
האל

הרב את ריבנו / והדן את דיננו / והנוקם את נקמתנו

הנפרע לנו מצרינו / והמשלם גמול לכל אויבי נפשנו

ברוך אתה י"י

האל הנפרע לעמו ישראל מכל צריהם

האל המושיע:

מצוות עשה מדברי סופרים שיקראו, או ישמעו מן המחויב בדבר (ב), הכל

את המגילה (א) כולה (ג), בלילה וביום (ג). ודוחה כל המצוות חוץ ממת שאין

לו קוברים (א). ומברך עליה על מקרא מגילה, שעשה ניסים, ובפעם ראשונה

שהחיינו. ויש נוהגים לברך אחריה הרב את ריבנו וגו' (ג).

כרך

ד.

איזה הוא זמן קריאתה? זמנים הרבה תיקנו לה, שנאמר "בזמניהם" (אסתר ט':א).

ואלו הן זמני קריאתה,

- כל מדינה שהיתה מוקפת חומה בימי יהושע בן נון, בין בארץ בין בחוצה לארץ, אף על פי שאין לה עכשיו חומה - קוראין בחמישה עשר לאדר. ומדינה זו היא הנקראת "כרך".

עיר

- וכל מדינה שלא היתה מוקפת חומה בימות יהושע, אף על פי שהיא מוקפת עתה - קוראין בארבעה עשר. ומדינה זו היא הנקראת "עיר":

שושן

ה.

- שושן הבירה, אף על פי שלא היתה מוקפת חומה בימי יהושע - קוראין בחמישה עשר, שבה היה הנס שנאמר "ינוח בחמישה עשר בו" (אסתר ט':ח).

ולמה תלו הדבר בימי יהושע? כדי לחלוק כבוד לארץ ישראל שהיתה חריבה באותו הזמן, כדי שיהיו קוראין כבני שושן וייחשבו כאילו הן כרכין מוקפין, אף על פי שהם עתה חריבין, הואיל והיו מוקפין בימי יהושע, ויהיה זיכרון

לארץ ישראל בנס זה:

כפר

1.

בני הכפרים שאינן מתקבצין בבתי כנסיות אלא בשני ובחמישי - תיקנו להן שיהיו מקדימין וקוראין ביום הכניסה.

כיצד?

- אם חל יום ארבעה עשר להיות בשני או בחמישי - קוראין בו ביום.
- ואם חל להיות ביום אחר חוץ משני וחמישי - מקדימין וקוראים בשני או בחמישי הסמוך לארבעה עשר:

2.

כיצד?

- חל ארבעה עשר להיות באחד בשבת - מקדימין וקוראים בחמישי, שהוא יום אחד עשר.
- חל להיות בשלישי - קוראין בשני, שהוא יום שלשה עשר.
- חל להיות ברביעי - קוראין בשני, שהוא יום שנים עשר.

דין הקריאה המוקדמת

וכל אלו שמקדימין וקוראין קודם ארבעה עשר - אין קוראין אותה בפחות מעשרה:

3.

כפר שאין נכנסין בו בשני ובחמישי - אין קוראין אותה אלא בארבעה עשר.

ועיר שאין בה עשרה בטלנין קבועין בבית הכנסת לצרכי ציבור - הרי היא ככפר, ומקדימין וקוראין ביום הכניסה.
ואם אין בעיר עשרה בני אדם - תקנתו קלקלתו, והרי הן כאנשי עיר גדולה, ואין קוראין אלא בארבעה עשר:

בזמן הזה

ט.

במה דברים אמורים שמקדימין וקוראין ביום הכניסה? בזמן שיש להם לישראל מלכות, אבל בזמן הזה אין קוראין אותה אלא בזמנה שהוא יום ארבעה עשר ויום חמישה עשר.
בני כפרים ובני עיירות קוראין בארבעה עשר, ובני כרכין קוראין בחמישה עשר:

הלך למקום אחר

י.

בן עיר שהלך לכרך, ובן כרך שהלך לעיר,
אם היתה דעתו לחזור למקומו בזמן קריאה, ונתעכב ולא חזר - קורא כמקומו,
ואם לא היה בדעתו לחזור אלא אחר זמן הקריאה - קורא עם אנשי המקום שהוא שם.
וכרך וכל הסמוך לו וכל הנראה עמו, אם אין ביניהן יתר על אלפים אמה, הרי זה ככרך, וקוראין בחמישה עשר:

עיר שהיא ספק, ואין ידוע אם היתה מוקפת חומה בימות יהושע בן נון או
אחר כן הוקפה - קוראין בשני הימים שהן ארבעה עשר וחמישה עשר
ובלילה, ומברכין על קריאתה בארבעה עשר בלבד, הואיל והוא זמן קריאה לרוב
העולם:

אדר שני

קראו את המגילה באדר, ואחר כך עיברו בית דין את השנה - חוזרין וקוראין
אותה באדר השני בזמנה:

פורים בשבת

אין קוראין את המגילה בשבת, גזירה שמא יטול אותה בידו וילך אצל מי
שהוא בקי לקרות, ויעבירנה ארבע אמות ברשות הרבים. שהכל חייבים
בקריאתה ואין הכל בקיאין בקריאתה.
לפיכך אם חל זמן קריאתה בשבת - מקדימין וקוראין אותה קודם השבת.
ושואלין ודורשין בהלכות פורים באותה שבת, כדי להזכיר שהוא פורים:

כיצד?

יום ארבעה עשר שחל להיות בשבת - בני עיירות מקדימין וקוראין בערב
שבת, ובני כרכין קוראים בזמנם באחד בשבת.

חל יום חמישה עשר להיות בשבת - בני כרכין מקדימין וקוראים בערב שבת, שהוא יום ארבעה עשר, ובני עיירות קוראין בו ביום, שהוא זמנם, ונמצאו הכל קוראין בארבעה עשר: